

НАУЧНО ДРУШТВО ЗА НЕГОВАЊЕ
И ПРОУЧАВАЊЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА
БЕОГРАД

СТУДИЈЕ СРПСКЕ И СЛОВЕНСКЕ
Серија I, год. XX

КАТЕДРЕ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
БЕОГРАД

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
НИКШИЋ

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
БАЊА ЛУКА

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ИСТОЧНО САРАЈЕВО

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
НОВИ САД

ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКИ ФАКУЛТЕТ
КРАГУЈЕВАЦ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
НИШ

СРПСКИ ЈЕЗИК

XX

Београд, 2015.

НАУЧНО ДРУШТВО ЗА НЕГОВАЊЕ И ПРОУЧАВАЊЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА – БЕОГРАД

СТУДИЈЕ СРПСКЕ И СЛОВЕНСКЕ

КАТЕДРЕ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
БЕОГРАД

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
НИКШИЋ

ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ
БАЊА ЛУКА

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ИСТОЧНО САРАЈЕВО

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
НОВИ САД

ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКИ ФАКУЛТЕТ
КРАГУЈЕВАЦ

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
НИШ

СРПСКИ ЈЕЗИК XX
2015.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

проф. др Милорад Дешић (Београд), проф. др Милан Драгичевић (Бања Лука),
проф. др Ценка Иванова (Велико Търново),
проф. др Милош Ковачевић (Крагујевац), prof. dr Pavel Krejčí (Brno),
проф. др Радмило Маројевић (Београд), проф. др Валерий Михайлович Мокиенко
(Санкт-Петербург), проф. др Мирослав Николић (Београд), проф. др Бранислав Остојић (Никшић),
prof. dr Mihai Radan (Temişoara), проф. др Радоје Симић, председник Одбора (Београд),
проф. др Љилана Суботић (Нови Сад), проф. др Ольга Ивановна Трофимкина (Санкт-Петербург),
проф. др Божо Ђорић (Београд)

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

проф. др Радоје Симић

СЕКРЕТАР РЕДАКЦИЈЕ

Др Михаило Шћепановић

ТЕХНИЧКО УРЕЂЕЊЕ

Милан Крсмановић

ПРЕВОДИ РЕЗИМЕА НА ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Маријана Продановић

РЕЦЕНЗЕНТИ

проф. др Милош Ковачевић, проф. др Божо Ђорић, проф. др Радоје Симић,
проф. др Радмило Маројевић, проф. др Милорад Дешић, проф. др Првослав Радић,
др Смиљка Стојановић, др Стана Ристић, проф. др Срето Танасић, проф. др Веран Станојевић

САВЕТ

проф. др Срето Танасић (Београд–Ниш), проф. др Владислава Ружић (Нови Сад),
проф. др Милан Стакић (Београд)

Већина радова домаћих стручњака израђена је у оквиру научних пројеката које финансирају министарства Србије, Црне Горе и Републике Српске

Компјутерска припрема и штампа: „ЧИГОЈА ШТАМПА“

МЕЂУНАРОДНИ НАУЧНИ СКУП ДИЈАЛЕКТИ СРПСКОГА
ЈЕЗИКА: ИСТРАЖИВАЊА, НАСТАВА, КЊИЖЕВНОСТ 1
(Филозофски факултет Универзитета у Нишу – Филозофски фа-
култет Универзитета у Приштини са привременим седиштем
у Косовској Митровици – Лесковачки културни центар,
Лесковац, 11. и 12. април 2014. године)

Услед вишедеценијског константног одлива сеоског становништва у градове у којима се говор данашњег становништва, а посебно млађе генерације, развио у својеврсни мешавински језички конгломерат локалног идиома, књижевног језика, урбаног градског сленга и лаксике позајмљене из страних језика, мање или више прилагођене духу српског језика, као релевантни одговор на све израженију потребу српских дијалектолога за бржим прикупљањем и анализом дијалекатске грађе – нарочито када се ради о типичним представницима изворних народних говора – веома је вредно помена одржавање Првог међународног научног скупа *Дијалекти српског језика: истраживања, настава, књижевност*, на коме је у Лесковцу 11. и 12. априла 2014. године о актуелним питањима из сфере дијалеката српског и других јужнословенских језика проговорило седамдесет и седам учесника из Србије и иностранства.

Поменути научни скуп имао је и лепу традицију на коју је могао да се ослони, и то у виду три *лесковачка дијалектолошка скупа* која су му претходила. Они су, уз подршку Министарства културе и информисања Републике Србије и Града Лесковца, одржани 2006, 2008. и 2010. године у просторијама Лесковачког културног центра, који је и овога пута био домаћин Скупа. Припреме за реализацију скупа *Дијалекти српског језика: истраживања, настава, књижевност 1* отпочеле су средином 2013. године разговорима између др Радмиле Жугић, научног саветника у Институту за српски језик САНУ и Драгана Радовића, професора светске књижевности, као представ-

ника Лесковачког културног центра с једне стране и искусних дијалектолога и учесника претходних скупова др Недељка Богдановића, др Јордане Марковић, др Жарка Бошњаковића и мр Станислава Станковића с друге стране, а у циљу добијања подршке и помоћи и са идејом да Лесковачки дијалектолошки скуп прерасте у скуп међународног карактера. Потребна подршка и помоћ нису изостали, па је тако оформљен Организациони одбор Скупа са председником др Радмилом Жугић и секретаром мр Станиславом Станковићем, а носиоци научне реализације Скупа постале су две наше високошколске установе: Филозофски факултет Универзитета у Нишу и Филозофски факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици.¹

По одлуци да Лесковачки дијалектолошки скуп прерасте у међународни научни скуп, осмишљен је и нови наслов Скупа, *Дијалекти српскога језика: истраживања, настава, књижевност*, а затим су утврђени основни тематски оквири који су замишљени као непроменљиви: **I. Дијалектолошка истраживања српскога језика и других јужнословенских језика**, **II. Настава српскога језика у дијалекатском контексту** и **III. Књижевност на дијалектима српскога језика**, као и њихове (променљиве) тематске подјединице, и то у првом оквиру три: **1. Допринос страних слависта проучавању српских дијалеката: поводом 110. годишњице од публикавања студије Die Dialekte des südlichen Serbiens (Wien, 1903) норвешког слависте Олафа Брока**, **2. Промене у дијалектима српскога и других јужнословенских језика**, **3. Бележење и публикавање (етно)дијалекатских текстова**; у другом оквиру две: **1. Континуирано усавршавање наставника и унапређење српскога језика и књижевности у дијалекатском контексту** и **2. Стручна лингвистичка и методичка искуства у настави српскога језика и књижевности у дијалекатском контексту (говорне вежбе, школски писани задаци, домаћи писани задаци, језичке и литерарне секције)**; у трећем тематском оквиру две: **1. Писци и њихова дела на дијалектима српскога језика** и **2. Речници (и глосари) књижевности на дијалектима српскога језика**.

¹ Више о историјату, припреми и организовању Лесковачког дијалектолошког скупа в. у: Ст. Станковић, Р. Жугић, *Међународни научни скуп Дијалекти српскога језика: истраживања, настава, књижевност (утемељивање, перспектива)*, Међународни научни скуп Дијалекти српскога језика: истраживања, настава, књижевност 1, Књига сажетак, Универзитет у Нишу, Филозофски факултет – Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици – Лесковачки културни центар, Лесковац, 2014, 11–19; Р. Жугић, *Три научна скупа о дијалекту и дијалекатској књижевности у Лесковачком културном центру и три зборника радова са тих скупова*, ЈФ LXIX, Српска академија наука и уметности и Институт за српски језик САНУ, Београд 2013, 509–524; Б. Марковић, *Радмила Жугић (ур.). Дијалекат – дијалекатска књижевност. Зборник радова са научног скупа одржаног у Лесковачком културном центру 18. децембра 2010. Лесковац: Лесковачки културни центар, 2011, 326 стр.*, ЗБМСФЛ LV/2, Матица српска, Нови Сад, 2012, 301–305.

Затим су, како о томе у поменутом уводничарском прилогу говоре и С. Станковић и Р. Жугић, уследили позиви колегама из Србије и других (углавном суседних) земаља, на које се највећи број позваних научних радника са задовољством одазвао, па је тако у Лесковац дошло осамнаест професора и колега из девет земаља: из Албаније, Босне и Херцеговине, Бугарске, Мађарске, Македоније, Немачке, Румуније, Словеније и Црне Горе, а из Србије су дошли стручњаци са шест државних универзитета: у Београду, Крагујевцу, Нишу, Новом Пазару, Новом Саду и Приштини (односно, у Косовској Митровици), као и из Балканолошког института САНУ, Института за српски језик САНУ и Историјског института у Београду. Укупан број пријављених реферата износио је седамдесет и два, док је укупан број учесника (из Србије и из иностранства) био седамдесет и седам. По приспећу пријава за учешће на Скупу, приступило се изради Књиге сажетака чији уредници су др Р. Жугић и мр Ст. Станковић и која садржи списак Програмског и Организационог одбора Скупа, уводни текст С. Станковића и Р. Жугић, списак прелиминарних оквира и тема Скупа, сажетке реферата учесника Скупа, програм Скупа и, у прилозима, списак учесника и песму дечијег писца Власте Ценића, написану на јужноморавском дијалекту. Организацији и одржавању Скупа, који је посвећен 110. годишњици од публикавања студије *Die Dialekte des südlichen Serbiens* норвешког слависте Олафа Броха, пружило је подршку Министарство културе и информисања Републике Србије, Амбасада Краљевине Норвешке у Београду и Град Лесковац.

У име организатора и домаћина, пожелевши учесницима угодан боравак и плодотворан рад, скуп је 11. априла 2014. године у Великој сали Лесковачког културног центра, отворио проф. др Недељко Богдановић, заслужни српски дијалектолог. Поздравне речи и добродошлицу учесницима Скупа затим су упутили и проф. др Снежана Милосављевић Милић, продекан Филозофског факултета у Нишу, проф. др Драган Лилић, председник Катедре за српски језик и књижевност Филозофског факултета у Косовској Митровици, као и др Радмила Жугић и Драган Радовић. Потом се приступило прелиминарним излагањима. Р. Жугић (Институт за српски језик САНУ) у реферату под насловом *Олаф Брох као истраживач говора „најјужније Србије“* говорила је о дијалектолошким истраживањима норвешког слависте која су описана у студији објављеној 1903. године, уз осврт на коментаре и мишљења А. Белића и П. Ивића о Броховом раду на терену југоисточне Србије, као и на запажања Ст. Станковића о Броховим резултатима истраживања граница распрострањавања призренско-тимочких говора у власотиначком крају и њихових језичких црта. Стогодишњици од публикавања поменуте Брохове студије посвећено је и излагање Ст. Станковића (Институт за српски језик САНУ) *Истраживања Олафа Броха у власотиначком крају и класификација призренско-тимочких говора* које говори о Броховим истраживањима „најјужније Србије“, када је

Брох, поред неколико других пунктова са терена ондашњег Власотиначког среза, обишао и Власотинце, одакле је прикупио невелику количину дијалекатске грађе на основу које је говорио власотиначког краја сврстао у прву групу своје основне поделе југоисточних србијанских говора („врањски и лесковачко-власотиначки говорни тип“), да би адекватнију поделу говора на поменутом подручју донео А. Белић (1905), а њихов прецизан ареал дао Ст. Станковић (2008). У реферату *Како треба да изгледа (етно)дијалекатски текст* аутора Ж. Бошњаковића (Филозофски факултет Универзитета у Новом Саду) било је речи о значају дијалекатског текста за дијалектолошка и друга интердисциплинарна истраживања, уз нагласак на потребу етнолингвистичког приступа сабирању грађе и свеобухватније транскрипције која би омогућила и текстуално-прагматичку анализу, као и предлог за приступање публикавању индексираних дијалекатских текстова. Реферат *Језик у делима Боре Станковића* Ј. Марковић (Филозофски факултет Универзитета у Нишу) подсетио је учеснике Скупа на језик и дело највећег прозног писца са југоистока Србије, као и на погледе и ставове критике по питању његовог стваралаштва, али и језика, а нарочито синтаксе, истовремено показујући у којој је мери дијалекат у Станковићевим делима заступљен и у чему је специфичност његове синтаксе. Коауторски реферат под насловом *Дијалекат – лирски медиј Ратка Поповића* аутора Д. Андрејевић и А. Андрејевић (Филозофски факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици) донео је тумачење естетске функције дијалекта и његове аксиолошке различитости у односу на нормативни књижевни језик, и то кроз призму поетске мисли Ратка Поповића, констатујући да призренско-јужноморавски дијалекат, или још одређеније, грачанички локални идиом, по својој сопственој природи има поетичку функцију која показује како архаични говор може успешно кореспондирати са савременим аспектима језика и живота кроз модерну семантичку функцију. М. Јањић (Филозофски факултет Универзитета у Нишу) у реферату *Настава акцента у школама на подручју призренско-тимочког дијалекта* ставља у фокус наставни конструктивизам као најуспешнију стратегију за превладавање проблема у настави акцената на подручју југоисточне Србије, која се на територији старијих штокавских говора чини врло сложеном, будући да се прозодија ових говора битно разликује од стандарднојезичких образаца заснованих на сложеној новоштокавској прозодијској системи.

Након прелиминарних излагања, рад Скупа је настављен у две секције према утврђеном програму.² Први тематски оквир, *Дијалектолошка истражи-*

² Будући да се у овом прилогу наводе само имена учесника Скупа, наслове реферата и њихове сажетке в. у: *Сажетци*, Међународни научни скуп Дијалекти српскога језика: истраживања, настава, књижевност 1, Књига сажетака, Универзитет у Нишу, Филозофски факултет – Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици – Лесковачки културни центар, Лесковац, 2014, 27–100.

вања српскога језика и других јужнословенских језика, донео је запажања учесника на теме промена у дијалектима српскога и(ли) других јужнословенских језика, утицају страних (суседних или удаљених) језика на српски језик или, пак, утицај српског језика на стране језике из суседства, али и осврте на научни и културни значај (етно)дијалекатских текстова, њихових методолошких и етичких принципа бележења и актуелних проблема њиховог публикавања. У првом тематском оквиру своје реферате изложили су: Рада Стијовић (Институт за српски језик САНУ, Београд), Милун Стијовић (Историјски институт, Београд), Миљана-Радмила Ускату (Румунија), Тања Милосављевић (Институт за српски језик САНУ, Београд), Димитар Пандев (Македонија), Радивоје Младеновић (Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац), Веселинка Лаброска (Македонија), Светлана Давкова-Ђоргиева (Македонија), Еленка Стоевска-Денчова (Македонија), Димитри Бело (Албанија), Мерима Кријези (Филолошки факултет, Београд), Анелија Василева-Петкова (Бугарска), Драга Бојовић (Црна Гора), Михај Н. Радан (Румунија), Предраг Степановић (Мађарска), Владан Јовановић (Институт за српски језик САНУ, Београд), Иван Књиџар (Филолошки факултет, Београд), Гордана Драгин (Филозофски факултет, Нови Сад), Зоран Симић (Институт за српски језик САНУ, Београд), Веселин Петровић (Институт за српски језик САНУ, Београд), Миодраг Јовановић (Црна Гора), Дијана Црњак (Босна и Херцеговина), Биљана Савић (Институт за српски језик САНУ, Београд), Мирјана Петровић-Савић (Институт за српски језик САНУ, Београд), Наташа Миланов (Институт за српски језик САНУ, Београд), Гоце Цветановски (Македонија), Милица Стојановић (Институт за српски језик САНУ, Београд), Данијела Станић (Институт за српски језик САНУ, Београд), Надежда Јовић (Филозофски факултет, Ниш), Јелица Стојановић (Црна Гора), Драгана Новаков (Државни универзитет у Новом Пазару, Нови Пазар), Ивана Јањић (Филозофски факултет, Нови Сад), Валентина Цв. Бонцолова (Бугарска), Тања Петровић (Словенија), Радивоје Жугић (Радио Телевизија Србије, Београд), Саша Савић (Филолошки факултет, Београд), Стефан Милосављевић (Филолошки факултет, Београд), Бранкица Марковић (Институт за српски језик САНУ, Београд), Марија Илић (Балканолошки институт САНУ, Београд), Данка Урошевић (Филозофски факултет, Нови Сад) и Станислав Станковић (Институт за српски језик САНУ, Београд).

У другом тематском оквиру под насловом *Настава српскога језика у дијалекатском контексту*, између осталог, говорило се о неопходности непрестаног усавршавања стручног знања наставника српскога језика и књижевности у основним и средњим школама и о стицању ученичке стандарднојезичке комуникативне компетенције, као једног од основних циљева у настави српскога језика и књижевности. О овим и неким другим блиским темама говорили су: Јелена Д. Михајловић (Филозофски факултет, Косовска Митровица), Татјана Трајковић (Филозофски факултет, Ниш), Бојана Милосављевић (Учитељски

факултет, Београд), Кристина Митић (Филозофски факултет, Ниш) и Биљана Мичић (Гимназија у Лесковцу, Лесковац).

О естетским дOMETИМА књижевности на дијалектима српскога језика, дијалекатској компетенцији писаца, књижевној критици о књижевности на дијалекту и поезији и прози на дијалекту као извору историјскојезичких информација о одерђеном дијалекатском типу било је речи у трећем тематском оквиру Скупа, *Књижевност на дијалектима српскога језика*, у коме су своје реферате изложили: Драгомир Костић (Филозофски факултет, Косовска Митровица), Сања Микетић (Филозофски факултет, Косовска Митровица), Александра Костић Тмушић (Филозофски факултет, Косовска Митровица), Милорад Јеврић (Филозофски факултет, Косовска Митровица), Најда Иванова (Бугарска), Јања Димитријевић (Румунија), Стана Смиљковић (Учитељски факултет, Врање), Данијела Поповић (Филозофски факултет, Ниш), Тихомир Петровић (Педагошки факултет, Сомбор), Јадранка Милошевић (Завод за унапређење образовања и васпитања, Београд), Сунчица Денић (Учитељски факултет, Врање), Голуб Јашовић (Филозофски факултет, Косовска Митровица), Радмила Жугић (Институт за српски језик САНУ, Београд), Драган Лиличић (Филозофски факултет, Косовска Митровица), Тања Антић (Филолошки факултет, Београд), Гордана Драгин (Филозофски факултет, Нови Сад), Марина Николић (Институт за српски језик САНУ, Београд), Сања Алексић (Немачка), Марина Шафер (Филозофски факултет, Нови Сад), Сања Брдар (Филозофски факултет, Нови Сад), Сања Вулетић (Културни центар Новог Сада, Нови Сад), Драгана Радовановић (Институт за српски језик САНУ, Београд), Ана Јањушевић Оливери (Филозофски факултет, Косовска Митровица), Данијела Д. Костадиновић (Филозофски факултет, Ниш), Душан Благојевић (Гимназија у Лебану, Лебана), Биљана Златковић (Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац) и Милена Станковић (Филозофски факултет, Ниш).

На крају дводневног рада Скупа по секцијама, уследило је свечано затварање на коме су говорили: Р. Жугић, Ј. Марковић, М. Јовановић, М. Радан, В. Лаброска, Ст. Станковић и Д. Радовић. Они су изразили захвалност учесницима, организаторима и домаћину Скупа, при чему је истакнута беспрекорна организација и рад дводневног окупљања дијалектолога и других лингвиста, као и истраживача из осталих хуманистичких и друштвених дисциплина из Србије и иностранства. Оно што је посебно окарактерисало рад овог скупа јесте топао осећај учесника који је проистекао и из дводневног лепог међусобног уважавања и лепог колегијалног дружења, као и њихова заједничка жеља да се поново окупе и састану на Другом међународном лесковачком дијалектолошком скупу 2016. године.

Будући да је на овом научном скупу своје реферате успешно изложио и знатан број млађих колега, међу којима и неколико студената мастерских или

докторских студија и један студент основних академских студија, же љ а Организационог одбора и домаћина Скупа да Лесковац постане место окупљања на коме ће се на одговарајући начин представљати и афирмисати (најпре млађе) генерације истраживача лингвистичких и других хуманистичких дисциплина, као и место на коме ће проучавање и вредновање књижевности на дијалектима српскога језика добити истинску афирмацију, м о ж е с е сматрати у потпуности оствареном, пошто све показује да је Први међународни научни скуп *Дијалекти српскога језика: истраживања, настава, књижевност* испунио, ако не и премашио очекивања организатора и учесника, а као његова круна доћи ће тематски зборник радова, чије објављивање се очекује током 2015. године.

На крају, заслужено цитирајући речи Станислава Станковића и Радмиле Жугић из уводног текста Књиге сажетака, може се закључити да „Међународни научни скуп *Дијалекти српскога језика: истраживања, настава, књижевност* – који се одвија на терену призренско-тимочкога дијалекта, на којему су пре више од једнога века Олаф Брох и Александар Белић ударили темеље модерним дијалектолошким истраживањима у Срба – има лепу будућност“, а заједно са њим и даља, комплекснија и интердисциплинарна изучавања српскога и других јужнословенских дијасистема.

Веселин Петровић